MEDIActive
YOUTH
BALKANS

Сортирање на факти од измислици

Критичко размислување наспроти Информациски нарушувања и Пропаганда

КУРИКУЛУМ
2025

Co-funded by
the European Union

Оваа публикација е изработена во рамките на проектот
MEDIActive Youth: Informing the Balkans,
поддржан од програмата Erasmus+.

Авторите на публикацијата се членови на експертскиот тим од партнерските организации, предводени од раководителот на тимот, Александар Павловиќ.

Конзорциумот на проектот се состои од шест организации, наведени подолу.

Centar za drustveno ekonomski razvoj
Србија, координатор

Bosnian Representative Association for Valuable Opportunities
Босна и Херцеговина

Центар за интеркултурен дијалог
Северна Македонија

Hrvatska edukacijska i razvojna mreza za evoluciju sporazumijevanja
Хрватска

Nevladino Udruzenje Prima
Црна Гора

Pertej Barrierave
Албанија

Co-funded by
the European Union

Ставовите и мислењата искажани во публикацијата се на авторите и не ја отсликуваат нужно позицијата на Европската Унија или на Извршната агенција за образование и култура (EACEA). Ниту Европската Унија, ниту EACEA не се одговорни за содржината.

Содржина

1. Вовед во медиумска писменост 4
2. Видови медиуми: традиционални, дигитални, масовни и социјални 6
3. Улогата на алгоритмите и социјалните медиуми 8
4. Пост-вистина и информациски нарушувања 10
5. Ефективни стратегии за пребарување 12
6. Лажни вести, дезинформации и мисинформации 14
7. Алатки за проверка на факти и верификација 16
8. Слики и видеа генерирани со ВИ 18
9. Младински медиумски активизам 20
10. Што е критичко размислување? 22
11. Вештини и алатки за критичко размислување 24
12. Логички заблуди 26
13. Критичко читање на медиумски пораки 28
14. Анализа на новинарски статии 30
15. Глобални перспективи за вестите 32

Лекција 1

Вовед во медиумска писменост

Време за подготовка: ***30'*** *Време за предавање:* ***1 x 60'***

Апстрактно

Оваа лекција ги запознава учесниците со концептот на медиумска писменост, со фокус на нејзината дефиниција, важност и практична примена во денешниот медиумски пејзаж. Учесниците ќе истражуваат како критички да ги оценуваат изворите на вести, да препознаваат пристрасности и да разликуваат кредибилни информации. Преку дискусии, активности и примери од реалниот свет, лекцијата има за цел да ги опреми учесниците со алатки за справување со мисинформации, разбирање на улогата на вестите во општеството и станување одговорни медиумски потрошувачи.

Онлајн образовни ресурси

- ***Лекција*** *за медиумска писменост од онлајн курсот „Разликување на факти од измислици“ на Moodle*
- ***Квиз*** *за медиумска писменост од онлајн курсот „Разликување на факти од измислици“ на Moodle*
- ***Алатки за проверка на факти*** *како Google Fact Check Explorer, YouTube DataViewer и Google Lens*

Клучни зборови

Медиумска писменост,
Кредибилни извори,
Проверка на факти,
Мисинформации

Цел на лекцијата

Целта на оваа лекција е да ги запознае младите со важноста на медиумската писменост во дигиталната ера. Таа ја нагласува способноста за критичка анализа на извори на вести и проверка на точноста на информациите. Целта е да се оспособат учесниците да донесуваат информирани одлуки и да придонесат кон поинформирано општество преку намалување на ширењето на мисинформации.

Резултат од лекцијата

Целта на оваа лекција е да ги запознае младите со важноста на медиумската писменост во дигиталната ера. Таа ја истакнува способноста за критичка анализа на извори на вести и проверка на точноста на информациите. Крајната цел е да се оспособат учесниците да донесуваат информирани одлуки и да придонесат кон поинформирано општество преку намалување на ширењето на мисинформации.

Процес на имплементација на лекцијата

мин. 1 – 5: Загревање

- Започнете со прашање што поттикнува размислување: „Што значи медиумска писменост за вас?“
- Дајте краток преглед на лекцијата и нејзината важност во денешниот свет преплавен со медиуми.
- Презентирајте пример на мисинформација и нејзиното влијание, како на пример вирална лажна вест.

мин. 6 – 20: Заедничко учење

- Дискутирајте за дефиницијата и опсегот на медиумската писменост, со акцент на разликите меѓу фактички вести, уреднички коментари, мислења и спонзорирана содржина.
- Истражете ја улогата на вестите во општеството, нагласувајќи ја нивната функција во информирањето на граѓаните, одржувањето отчетност на институциите и поттикнувањето на општествена кохезија.
- Поттикнете групна **дискусија за предизвиците што ги носи мисинформацијата во дигиталната ера.**

мин. 21 – 50: Практична примена

- Водете ги учесниците низ вежба за проверка на факти користејќи примери од реалниот свет.
- Организирајте групна активност во која учесниците ќе анализираат вест за кредибилитет преку испитување на изворот, доказите и можните пристрасности.
- Претставете алатки за проверка на факти и демонстрирајте како ефективно да се користат.
- Охрабрете ги учесниците да проценуваат повеќе извори на вести за да направат вкрстена проверка на информациите.

мин. 51 – 60: Заклучок

- Резимирајте ги клучните точки дискутирани во лекцијата, со акцент на важноста од критичка евалуација и одговорна медиумска потрошувачка.
- Поставете прашања за размислување, како на пример:

– „Како можете да ги примените вештините за медиумска писменост во вашето секојдневие?“

– „Кои чекори можете да ги преземете за да се спротивставите на мисинформациите во вашата заедница?“

- Обезбедете ресурси за понатамошно учење, вклучувајќи онлајн алатки и статии за медиумска писменост.

Материјали/Алатки

Видео проектор; лаптоп/десктоп компјутер; интернет конекција; пристап до Moodle; примери на новинарски статии и сценарија за проверка на факти; печатени материјали или дигитални линкови до алатки за проверка на факти; PowerPoint/Prezi презентација збогатена со визуелен материјал (слики и видеа).

Лекција 2

Видови медиуми: традиционални, дигитални, масовни и социјални

Време за подготовка: ***30'*** *Време за предавање* ***1 x 60'***

Апстрактно

Оваа лекција ја истражува еволуцијата на медиумите од традиционални кон дигитални платформи, анализирајќи ги нивните карактеристики, улоги и влијанија врз современата комуникација. Учесниците ќе добијат увид во клучните одлики на традиционалните медиуми, вклучувајќи печатени, радиодифузни и надворешни формати, како и појавата на дигитални медиумски платформи како што се веб-страници, блогови, социјални медиуми и платформи за видео-стриминг. Лекцијата ги истакнува разликите помеѓу еднонасочната комуникација кај традиционалните медиуми и интерактивната природа на дигиталните платформи, со акцент на вклученоста на публиката, достапноста, персонализацијата на содржината и кредибилитетот. Учесниците ќе ги разберат предизвиците што ги носи мисинформацијата во дигиталниот простор и важноста на проверката на факти и критичката евалуација на информациските извори.

Онлајн образовни ресурси

- ***Лекција*** *за традиционални медиуми наспроти дигитални, масовни и социјални медиуми од онлајн курсот „Разликување на факти од измислици“ на Moodle*
- ***Квиз*** *за традиционални медиуми наспроти дигитални, масовни и социјални медиуми од онлајн курсот „Разликување на факти од измислици“ на Moodle*

Клучни зборови

Еволуција на медиумите,
Традиционални медиуми,
Дигитални медиуми,
Социјални медиуми,
Интерактивност

Цел на лекцијата

Целта на оваа лекција е да се развие разбирањето на учесниците за еволуцијата на медиумите, со фокус на разликите и меѓусебната поврзаност меѓу традиционалните и дигиталните платформи. Таа има за цел да ја унапреди нивната медиумска писменост преку поттикнување на критичко размислување за кредибилитетот, достапноста и интеракцијата кај различните типови медиуми. Лекцијата исто така има за цел да ги оспособи учесниците со практични вештини за евалуација на извори на информации и промовирање на одговорна медиумска потрошувачка.

Резултат на лекцијата

Целта на оваа лекција е да ги запознае младите со важноста на медиумската писменост во дигиталната ера. Таа ја истакнува способноста за критичка анализа на извори на вести и проверка на точноста на информациите. Крајната цел е да се оспособат учесниците да донесуваат информирани одлуки и да придонесат кон поинформирано општество преку намалување на ширењето на мисинформации.

Процес на имплементација на лекцијата

мин. 1 - 5: Вовед

- Започнете со прашање што поттикнува размислување: „Која медиумска платформа ја користите најчесто и зошто?“
- Кусо изложете ја целта и очекуваните резултати од лекцијата, со акцент на важноста на медиумската писменост.

мин. 6 – 15: Презентација на содржината

- ***Традиционални медиуми:*** *Објаснете ги карактеристиките на печатените медиуми, радиодифузијата и надворешното рекламирање, со фокус на кредибилитет и еднонасочна комуникација.*
- ***Дигитални медиуми:*** *Дискутирајте за веб-страници, блогови, социјални медиуми и стриминг сервиси, нагласувајќи ја интерактивноста и персонализацијата на содржината.*
- ***Споредба:*** *Користете едноставна Венова дијаграма или табела за да ги сумирате разликите и сличностите.*

мин. 16 - 30: Интерактивна активност

- Поделете ги учесниците во парови или мали групи.
- **Задача:** Анализирајте ги предностите и слабостите на даден медиумски пример (на пр., весник наспроти објава на социјалните медиуми).
- Групите накратко ги претставуваат своите заклучоци.

мин. 31 – 50: Дискусија и практична примена

- ***Дискусија:*** *Водете групна дискусија за кредибилитетот на медиумите и мисинформациите. Поставете прашања како: „Зошто мислите дека мисинформациите побрзо се шират на дигиталните платформи?“*
- ***Практична задача:*** *Обезбедете мешани примери од вистински и лажни вести. Во парови, учесниците треба да ја идентификуваат кредибилната информација користејќи техники за проверка на факти.*

мин. 51 – 60: Заклучок и рефлексија

- Резимирајте ги клучните точки.
- Рефлектирајте за важноста на медиумската писменост.
- Задача за понатаму: „Анализирајте ги вашите навики за користење медиуми во текот на следната недела и идентификувајте една промена што можете да ја направите за да ги подобрите.“

Материјали / Алатки

Видео проектор; лаптоп/десктоп компјутер; интернет конекција; пристап до Moodle; примери на новинарски статии и сценарија за проверка на факти; печатени материјали или дигитални линкови до алатки за проверка на факти; PowerPoint/Prezi презентација збогатена со визуелен материјал (слики и видео клипови).

Лекција 3

Улогата на алгоритмите и социјалните медиуми

Време за подготовка: ***30'*** *Време за предавање:* ***1 x 60'***

Апстрактно

Оваа лекција ја истражува улогата на алгоритмите на социјалните медиуми во обликувањето на содржината што корисниците ја гледаат на дигиталните платформи. Алгоритмите влијаат врз ширењето на сите онлајн информации, вклучително и политичкиот дискурс, и можат да придонесат за ширење на мисинформации. Учесниците ќе анализираат како овие алгоритми создаваат „филтер балони“, ги зајакнуваат пристрасностите и влијаат врз јавното мислење. Дополнително, лекцијата ќе претстави практични стратегии за препознавање на алгоритамска манипулација и за диверзификација на извори на вести, со цел унапредување на медиумската писменост и критичкото размислување.

Онлајн образовни ресурси

- Истражувања за влијанието на алгоритмите на социјалните медиуми
- Онлајн алатки за верификација на вести
- Студии на случаи за мисинформации (избори, COVID-19)

Клучни зборови

Алгоритми, филтер балони, социјални медиуми, мисинформации, медиумска писменост, критичко размислување

Цел на лекцијата

Целта на оваа лекција е да им помогне на учениците да развијат критичко разбирање за тоа како алгоритмите на социјалните медиуми ја обликуваат содржината што ја гледаат и го влијаат нивното восприемање на информациите. Преку оваа лекција, учениците ќе научат како да препознаваат пристрасност во содржината што им се прикажува и ќе развијат стратегии за диверзификација на изворите на информации.

Резултат на лекцијата

До крајот на оваа лекција, учениците ќе можат да:

- Објаснат како функционираат алгоритмите и каква улога имаат во обликувањето на содржината на социјалните медиуми
- Анализираат како алгоритмите влијаат врз политичкиот дискурс и како придонесуваат за ширење на мисинформации
- Препознаваат филтер балони и алгоритамска пристрасност

Процес на имплементација на лекцијата

мин. 1 - 5: Вовед

- Започнете со интерактивна анкета: „Како ги избирате вестите што ги читате?“ или „Дали сметате дека социјалните медиуми влијаат на тоа како гледате на одредени теми?“
- Дискусија: Прикажете им на учениците две различни фидови од социјални медиуми (еден со конзервативна, а друг со либерална перспектива) и прашајте ги да претпостават како алгоритмите можат да влијаат на тоа што ќе им се прикаже на корисниците или кои корисници ќе ја видат таа содржина.

мин. 6 - 20: Заедничко учење

- Теми за дискусија: Какво влијание имаат алгоритмите врз филтрите и препорачаната содржина на платформи како TikTok, Facebook и Twitter/X; Влијанието на Twitter врз изборите во САД и како алгоритамската промоција на содржина влијаела врз однесувањето на гласачите; Истражувањата покажуваат дека над 50% од корисниците на Facebook гледаат содржина што се совпаѓа со нивните ставови, додека само 14,7% редовно гледаат спротивставени гледишта
- Групна активност: Поделете ги учениците во мали групи и доделете ѝ на секоја група различно сценарио поврзано со алгоритми. Групите треба да анализираат како тоа сценарио ќе влијае врз корисниците и да ги презентираат своите заклучоци.

мин. 21 – 50: Практична примена

- Вежба: Учениците ќе ги отворат своите профили на социјалните медиуми и ќе забележат која тема најчесто им се појавува. Потоа дискутирајте за разликите во фидовите кај различни ученици и како персонализацијата влијае врз разновидноста на содржината.
- Дебата за алгоритамско влијание: *„Дали социјалните медиуми треба да се регулираат за да се спречи манипулација?“* или *„Дали алгоритмите ѝ помагаат или ѝ штетат на демократијата?“*
- Вежба за проверка на факти: Претставете им на учениците онлајн алатки за проверка на кредибилноста на вестите. Учениците ќе анализираат вистински и лажни статии и ќе ја проценат нивната доверливост.

мин. 51 - 60: Заклучок

- Преглед на клучните точки
- Рефлективна дискусија: *„Како овие вештини можат да ви помогнат поефективно да се снаоѓате со онлајн информации?“*

Материјали / Алатки

Видео проектор, лаптоп, интернет конекција, слики од екрани со различни социјални медиумски фидови, примери на студии на случај, PowerPoint или Prezi, Canva

Лекција 4

Пост-вистина и информациски нарушувања

Време за подготовка: ***30'*** *Време за предавање:* ***1 x 60'***

Абстрактно

Оваа лекција ги истражува предизвиците што ги носи информациското нарушување во дигиталната ера. Таа разгледува како се шири лажна и погрешна информација и ги анализира различните категории на информациски нарушувања. Исто така се обработува и концептот на пост-вистина. Учениците ќе истражуваат примери од реалниот свет, ќе запознаат различни алатки за проверка на ваква содржина и ќе дискутираат за етичките и општествените последици од мисинформациите. Целта на оваа лекција е да ги зајакне критичкото размислување и медиумската писменост, со цел учениците полесно да се снаоѓаат во светот на информациски нарушувања.

Онлајн образовни ресурси

- Статии од Институтот Poynter за *онлајн проверка на факти*
- Алатки на Државниот универзитет на Аризона за *идентификација на лажни слики и видеа*
- *Разоткривање на лажни приказни на Facebook и други платформи од FactCheck.org*
- *„Навигација низ светот по вистината“, TEDx говор на Чарлс Сајкс*
- Онлајн алатки за верификација: Snopes, FactCheck.org, Politifact, guides.vote

Клучни зборови

ChatGPT said:
Мисинформации,
Дезинформации,
Малинформации,
Пост-вистина,
Медиумска писменост,
Критичко размислување

Цел на лекцијата

Целта на оваа лекција е да им помогне на учениците да развијат цврсто разбирање за тоа како функционира информациското нарушување и како тоа влијае врз јавното мислење. Преку оваа сесија, учениците ќе научат како се шири мисинформацијата, како да препознаат различни форми на манипулативна содржина и кои стратегии можат да се користат за проверка на точноста на информациите. Преку пристап базиран на критичко размислување, лекцијата има за цел да ги подготви учениците за одговорно и свесно ангажирање со медиумите.

Резултат на лекцијата

Учениците ќе научат да:

- Разликуваат меѓу мисинформации, дезинформации и малинформации.
- Препознаваат техники што се користат во манипулативна содржина, како што се манипулирани и фабрикувани медиуми.
- Идентификуваат примери од реалниот свет на мисинформации и да го анализираат нивното влијание.
- Користат дигитални алатки за верификација на информации и спротивставување на лажни наративи.
- Се вклучат во дискусии за етичките импликации од информациските нарушувања денес.

Процес на имплементација на лекцијата

мин. 1 - 10 : Загревање

- Вклучете ги учениците со интерактивна анкета: „Дали некогаш сте се сретнале со информација онлајн што подоцна се покажала како неточна? Тоа вклучува споделување, верување или ширење на таа информација.“
- Дискутирајте за лични искуства со мисинформации и воведете ги клучните концепти на лекцијата.
- Кратко видео (по избор) што поттикнува размислување за вирална мисинформација (во зависност од времетраењето на дискусијата).

мин. 11 - 30: Интерактивна активност

- Објаснете ги трите главни категории на информациско нарушување: дезинформации, мисинформации и малинформации.
- Дадете примери од реалниот свет, како што се мисинформации за избори, длабоки лажирани видеа (deepfakes) и теории на заговор.
- Дискутирајте како емоциите и пристрасностите придонесуваат за пост-вистинска политика.
- Поделете ги учениците во мали групи за да анализираат различни студии на случај поврзани со мисинформации.

мин. 31 - 50: Практична примена

- Објаснете како да се верификуваат информации со користење на алатки за проверка на факти.
- Споредете вистинска и лажна медиумска содржина, барајќи неконзистентности во контекстот и манипулации со слики.
- Водете дебата во класот за етички дилеми: „Дали платформите на социјалните медиуми треба построго да ја регулираат мисинформацијата?“

мин. 51 - 60: Заклучок

- Повторете ги клучните поенти од лекцијата, вклучувајќи ја важноста на медиумската писменост.
- Организирајте Kahoot квиз за зацврстување на главните концепти поврзани со информациското нарушување.
- Охрабрете ги учениците да продолжат со практикување техники за проверка на медиумски информации и надвор од училницата.

Материјали / Алатки

Проектор, лаптоп/десктоп, интернет конекција; примери на манипулирана и фабрикувана содржина; пристап до алатки за верификација (Snopes, TinEye, FactCheck.org); Kahoot или сличен квиз.

Лекција 5

Ефективни стратегии за пребарување

Време за подготовка: ***30'*** *Време за предавање:* ***1 x 60'***

Апстрактно

Оваа лекција истражува како да се снаоѓаме во огромниот свет на онлајн информации со примена на ефективни стратегии за пребарување. Учесниците ќе научат како да користат клучни зборови и оператори, напредни алатки за пребарување и техники за вкрстена проверка за ефикасно пронаоѓање на точни и релевантни информации. Сесијата ја нагласува важноста на верификацијата на изворите, препознавањето на пристрасност и примената на прецизни алатки, со цел процесот на пребарување да стане вредна вештина за лични и професионални цели.

Онлајн образовни ресурси

- Лекција за ефективни стратегии за пребарување од онлајн курсот „Разликување на факти од измислици“ на Moodle
- Квиз за ефективни стратегии за пребарување од онлајн курсот „Разликување на факти од измислици“ на Moodle
- Библиотека на ресурси за стратегии за пребарување

Клучни зборови

Стратегии за пребарување, клучни зборови, пребарувачки оператори, напредни алатки, вкрстена проверка, кредибилност на информацијата

Цел на лекцијата

Целта на оваа лекција е да ја унапреди способноста на учесниците за ефективно онлајн пребарување информации преку запознавање со стратегии за прецизирање на пребарувањата, проверка на кредибилитетот и идентификација на пристрасности. Со совладување на овие вештини, учесниците ќе бидат подобро подготвени да пронајдат доверливи информации, да заштедат време и да избегнат мисинформации.

Резултат на лекцијата

- Разбирање на важноста на ефективните стратегии за пребарување при снаоѓање во онлајн информации.
- Учење како да се користат клучни зборови и пребарувачки оператори за прецизирање на резултатите.
- Примена на напредни алатки за пребарување за точно и насочено пребарување.
- Развивање техники за вкрстена проверка за верификација на кредибилитетот на изворите.
- Препознавање на улогата на доверливите информации при донесување информирани одлуки.

Процес на имплементација на лекцијата

мин. 1 - 10 : Загревање

- Започнете со прашање: што поттикнува размислување „Со какви предизвици се соочувате кога пребарувате информации онлајн?“
- Дајте преглед на лекцијата, нагласувајќи ја вредноста на ефикасното и точното пребарување.
- Споделете пример за чест предизвик при пребарување, како што е пронаоѓање доверливи извори за актуелна тема.

мин. 11 - 30: Заедничко учење

- Дискутирајте ја улогата на клучните зборови и пребарувачките оператори во прецизирањето на резултатите од пребарување. Претставете оператори како наводници (" "), минус знак (-), OR и џокер знак (*).
- Дајте примери како конкретни пребарувања можат да дадат поточни резултати.
- Истражете ги придобивките од напредните алатки за пребарување, како што се филтри по датум, јазик и тип на датотека.
- Поттикнете групна дискусија за вообичаени замки при онлајн пребарување и како тие можат да се надминат.

мин. 30 - 50: Практична примена

- Спроведете практична активност каде што учесниците ќе вежбаат користење на пребарувачки оператори и напредни алатки за да пронајдат конкретни информации.
- Насочете ги учесниците да анализираат пребарување со цел да ја проверат доверливоста и неутралноста на информациите. Претставете техники за вкрстена проверка преку споредување на информации од повеќе релевантни извори.
- Охрабрете ги учениците да ги споделат своите искуства и да дискутираат стратегии за подобрување на своите навики за пребарување.

мин. 51 - 60: Заклучок

- Резимирајте ги клучните стратегии кои беа дискутирани, со акцент на важноста од прецизност и кредибилитет при онлајн пребарување.
- Поставете прашања за размислување, како на пример:

– „Како овие стратегии можат да го подобрат вашиот процес на истражување?“

– „Кои чекори ќе ги преземете за да се осигурате дека информациите што ги наоѓате се точни?“

- Обезбедете ресурси за понатамошна практика, вклучувајќи алатки и водичи за напредни техники на пребарување.

Материјали / Алатки

Видео проектор; лаптоп/десктоп компјутер; интернет конекција; пристап до Moodle; примери на корисни веб-страници за ефективно истражување; печатени материјали или дигитални линкови до напредни алатки за пребарување; PowerPoint/Prezi презентација.

Лекција 6

Лажни вести, дезинформации и мисинформации

Време за подготовка: ***30'*** *Време за предавање:* ***1 x 60'***

Апстрактно

Оваа лекција се фокусира на распространетоста на „лажните вести“ во денешниот дигитален свет и ја појаснува разликата меѓу мисинформација (ненамерно неточна информација) и дезинформација (намерно лажно создадена содржина). Преку анализа на примери од реалниот свет, учениците учат како да ги препознаат карактеристиките на манипулативните медиуми и вежбаат користење алатки за проверка или разоткривање на сомнителни тврдења. Лекцијата ја нагласува важноста од информираност и критичко ангажирање во онлајн просторот.

Онлајн образовни ресурси

- *Лекција за лажни вести од онлајн курсот на Moodle*
- *Квиз за лажни вести од онлајн курсот на Moodle*
- *Веб-страници за проверка на факти (на пр. Faktograf, Raskrikavanje)*
- *Алатки за обратно пребарување на слики (Google Reverse Image Search, TinEye)*

Клучни зборови

Лажни вести, дезинформации, мисинформации, проверка на факти, медиумска писменост, критичко размислување

Цел на лекцијата

- Да се дефинираат „лажни вести“, дезинформации и мисинформации, и да се појасни како се разликуваат.
- Да им се помогне на учениците да развијат практични вештини за препознавање и разоткривање на манипулативни или лажни информации.
- Да се нагласат реалните последици од ширењето на непроверени тврдења.

Резултат на лекцијата

До крајот на оваа лекција, учениците ќе можат да:

- Ги идентификуваат клучните разлики помеѓу мисинформации и дезинформации.
- Препознаат вообичаени предупредувачки знаци на лажни вести.
- Применат основни алатки за верификација за да ја оценат кредибилноста на новинарските приказни.
- Размислат за етичките импликации од споделувањето на непроверени информации.

Процес на имплементација на лекцијата

мин. 1 - 5 : Вовед

- Активност: Замолете ги учениците да се присетат на некоја „шокантна“ или „неверојатна“ вест на која неодамна наишле на социјалните медиуми. Дали ја проверија пред да поверуваат во неа или да ја споделат?
- Дискусија: Накратко истражете колку е лесно да се наиде на изненадувачки приказни онлајн, но да не се провери нивната автентичност.

мин. 6 - 20: Заедничко учење

- Презентација во која се воведуваат клучните дефиниции како што се лажни вести, дезинформации и мисинформации
- Групна дискусија во која се истражуваат причините за создавање или ширење лажни вести (финансиска добивка, политички агенди или обични грешки) и како тие можат да се разоткријат
- Прикажете кратки регионални примери на дезинформации и мисинформации

мин. 21 - 50: Практична примена

- Активност: „Вистинито или лажно?“

– Обезбедете примери од новинарски статии (некои веродостојни, некои лажни) на мали групи ученици.

– Учениците ги анализираат примерите користејќи водечки прашања: Дали изворот е реномиран? Дали има очигледни предупредувачки знаци во насловите или сликите?

– Нека ги категоризираат како: веројатно вистинито, веројатно лажно или неизвесно.

- Демонстрација на алатка: Прикажете како се користи обратно пребарување на слики преку Google Reverse Image Search или TinEye, како и користење на веб-страница за проверка на факти (на пр. Faktograf) за да се прикаже како се верификуваат тврдења.
- Рефлексија: Дискутирајте ги заклучоците на секоја група, со посебен акцент на особено вешто или суптилно лажни приказни

мин. 51 - 60: Заклучок

- Резимирајте ги суштинските поенти како што се: дезинформации наспроти мисинформации, знаци на кои треба да се внимава (преувеличени наслови, сомнителни извори), и практични алатки (страници за проверка на факти, верификација на кредибилитет на извор).
- Рефлективни прашања:

– „Како проверката на информациите пред нивно споделување може да го намали ширењето на лажни вести?“ или „Зошто некој намерно би создал дезинформации?“

- Дополнително: Охрабрете ги учениците да вежбаат проверка на една актуелна вест пред следната сесија, користејќи ги демонстрираните алатки.

Материјали / Алатки

Проектор или екран за прикажување примери на наслови и слики; уреди со интернет-конекција (лаптопи, таблети или паметни телефони) за проверка на факти и обратно пребарување на слики; пристап до веб-страници за проверка на факти (Faktograf, Raskrikavanje).

Лекција 7

Алатки за проверка на факти и верификација

Време за подготовка: ***30'*** *Време за предавање:* ***1 x 60'***

Апстрактно

Во денешната дигитална ера, мисинформациите и дезинформациите брзо се шират. Затоа е клучно да се има способност за критичка анализа и верификација на информации, особено за новинари, едукатори и секојдневни медиумски корисници. Оваа лекција ќе се фокусира на алатки и техники за ефективна проверка и верификација на факти, како и на вообичаени грешки што треба да се избегнуваат. Учесниците ќе стекнат практично искуство во користење ресурси за проверка на тврдења, слики, видеа и извори, со што ќе се поттикне информирано и одговорно медиумско однесување.

Онлајн образовни ресурси

- ***Лекција*** *за алатки за проверка на факти и верификација од онлајн курсот „Разликување на факти од измислици“ на Moodle*
- ***Квиз*** *за алатки за проверка на факти и верификација од онлајн курсот „Разликување на факти од измислици“ на Moodle*

Клучни зборови

Проверка на факти, Алатки за верификација, Медиумска писменост, Дезинформации, Мисинформации

Цел на лекцијата

Целта на оваа лекција е да ги оспособи учесниците со вештини и знаења за користење на алатки за проверка на факти и верификација, примена на критички техники за оценување на извори и препознавање на вообичаени грешки во процесот на верификација на информации.

Резултат на лекцијата

До крајот на лекцијата, учесниците ќе развијат критичко разбирање за важноста на проверката на факти и нејзината улога во борбата против мисинформации. Тие ќе се запознаат со клучни алатки и техники за проверка на факти, што ќе им овозможи ефективно да верификуваат вести, слики, видеа и други форми на медиуми. Дополнително, ќе научат како да ја проценат кредибилноста на изворите, да ги препознаат и избегнат вообичаените замки како што се пристрасноста на потврдување и погрешното толкување на сатира, и ќе ги применат овие вештини за да станат повнимателни и поодговорни медиумски потрошувачи.

Процес на имплементација на лекцијата

мин. 1 - 5: Вовед

- **Дискусија:** Прашајте ги учесниците за нивните искуства со мисинформации и како постапуваат кога ќе наидат на сомнителни информации – дали и како ги проверуваат.
- **Презентација на темата:** Кусо објаснете ја важноста на проверката на факти и ризиците што произлегуваат од мисинформации и дезинформации.
- **Дефинирање на клучни поими:** Воведете ги концептите како што се проверка на факти, дезинформации и мисинформации.

мин. 6 – 15: Преглед на алатки за проверка на факти

- **Презентација на листа со алатки:** Претставете алатки како Google Fact Check Explorer, Snopes, PolitiFact, FactCheck.org, TinEye и InVID. Дајте краток преглед за секоја алатка и демонстрирајте како се користи преку примери.
- **Групна дискусија:** Поттикнете ги учесниците да споделат кои алатки им се најкорисни и зошто.

мин. 16 – 30: Активност 2 – Техники за верификација на информации

- **Вкрстена проверка на извори:** Прикажете како да се вкрстуваат тврдења со кредибилни извори. Користете пример, како здравствено тврдење или вест, и демонстрирајте како да се консултираат доверливи веб-страници (на пр. СЗО – WHO, PubMed).
- **Обратно пребарување на слики и метаподатоци:** Покажете им на учесниците како да користат Google Reverse Image Search и други алатки како FotoForensics за проверка на автентичноста на слики.
- **Проценка на пристрасност на извор:** Накратко демонстрирајте како се проверува пристрасноста на извор со користење на алатки како Media Bias/Fact Check

мин. 31 – 50: Активност 3 – Идентификација на вообичаени замки

- **Презентација на вообичаени замки:** Дискутирајте за потврдувачка пристрасност, преголема зависност од еден извор, погрешно толкување на сатира и игнорирање на контекстот.
- **Интерактивна дискусија:** Дадете примери за секоја од овие замки и прашајте ги учесниците како би реагирале или постапиле во секое сценарио.

мин. 51 – 60: Заклучок и прашања и одговори

- **Повторување на главните точки:** Резимирајте ги алатките, техниките и замките што беа дискутирани.
- **Сесија за прашања и одговори:** Овозможете им на учесниците да постават прашања или да споделат размислувања за лекцијата..

Материјали / Алатки

Видео проектор, компјутер или паметен телефон, интернет конекција, Google Fact Check Explorer, Snopes, PolitiFact, FactCheck.org, TinEye, печатени материјали за резиме и примери, Prezi или PowerPoint презентација.

Лекција 8

Слики и видеа генерирани со ВИ

Време за подготовка: ***30'*** *Време за предавање:* ***1 x 60'***

Апстрактно

Оваа лекција ја истражува сè поголемата распространетост на вештачки генерирани слики и видеа, со фокус на тоа како се создаваат, какво влијание имаат во нашето општество и кои стратегии постојат за нивно препознавање. Учениците ќе анализираат познати примери на медиуми создадени со вештачка интелигенција, ќе откријат техники за нивно разоткривање и ќе дискутираат за етичките и моралните импликации. Целта на оваа лекција е да ги зајакне вештините за медиумска писменост и критичко размислување на учениците во ерата на вештачка интелигенција.

Онлајн образовни ресурси

- Лекција за слики и видеа генерирани со вештачка интелигенција од онлајн курсот „Разликување на факти од измислици“ на Moodle
- Квиз кој опфаќа различни аспекти на содржина генерирана со вештачка интелигенција од онлајн курсот „Разликување на факти од измислици“ на Moodle
- Онлајн извори за верификација како: *TinEye*, *Google Reverse Image Search*, *FotoForensics*, *InVID Verification Plugin*, *Sensity*.

Клучни зборови

Медиуми генерирани со ВИ,
Дипфејк,
Медиумска писменост,
Критичко размислување,
Етичка ВИ

Цел на лекцијата

Целта на оваа сесија е да им понуди на учениците сеопфатна лекција за разбирање на слики и видеа генерирани со ВИ, начинот на нивно создавање и општествените импликации. Намерата е да се зајакнат вештините за критичко размислување и медиумска писменост кај учесниците, преку учење како да се препознава медиум создаден со ВИ, како да се процени неговата автентичност со помош на различни алатки и методи, и како да се разгледаат етичките последици од неговата употреба. Разбирањето на технологијата на ВИ е од суштинско значење за снаоѓање во дигиталниот свет што сè повеќе е под нејзино влијание, а оваа лекција има за цел да овозможи информирано и одговорно користење на вакви медиумски содржини.

Резултат на лекцијата

Учениците ќе научат како се создава и консумира медиумска содржина генерирана со вештачка интелигенција, како и како да препознаваат и верификуваат вештачка содржина преку критичка анализа и дигитални алатки. Тие ќе разгледаат некои етички прашања како што се мисинформацијата и приватноста во контекст на употреба на вештачка интелигенција, ќе ги применат новостекнатите вештини за проценка на автентичноста и ќе се вклучат во информирани дискусии за тоа како медиумите создадени со вештачка интелигенција влијаат на денешното општество.

Процес на имплементација на лекцијата

мин. 1 - 5: Загревање

- Вклучете ги учесниците и воведете ја темата со поставување општи прашања поврзани со темата.

Пример: Интерактивна анкета на Mentimeter: „Дали сте наишле на слика или видео генерирано со вештачка интелигенција? Ако да, каде?“

- Прикажете примери од ваква генерирана содржина (видеа со дипфејк, уметност создадена со вештачка интелигенција).
- Воведете ја темата и претставете ги целите на лекцијата.

мин. 6 - 20 : Заедничко учење

- Објаснете и дискутирајте за познати случаи на медиуми генерирани со вештачка интелигенција:

– Дипфејк видеа со Том Круз на TikTok
– Уметничко дело генерирано со вештачка интелигенција кое победило на натпревар
– Лажно изборно видео со Камала Харис

- Опишете ги вообичаените алатки и технологии што се користат за создавање ваква содржина, како што се Deepfake модели и DALL-E 2.
- Водете разговори во мали групи за тоа како овие технологии влијаат врз општеството (мисинформации, креативен потенцијал, проблеми со авторски права).

мин. 21 - 50: Практична примена

- Практична вежба за препознавање содржина генерирана со ВИ:

– Споредете автентична и ВИ-генерирана медиумска содржина.
– Анализирајте лажни видеа што покажуваат неправилности (во осветлување, симетрија и метаподатоци).

- Дебата за етички дилеми:

– „Дали треба да се обележуваат сликите генерирани со ВИ за да се разликуваат од автентичните?“
– „Дали уметноста создадена од ВИ ја намалува вредноста на човечката креативност?“

- Учениците практикуваат користење онлајн алатки (на пр. TinEye, FotoForensics) за верификација на слики и видеа.
- Организирајте Kahoot квиз со фокус на етичките прашања и главните аспекти на препознавање медиуми генерирани со ВИ.

мин. 51 - 60: Заклучок

- Повторете ги клучните точки: алатки и методи за препознавање, етички размислувања
- Охрабрете ги учениците да продолжат со практикување на верификација на медиуми користејќи алатки
- Поставете рефлективни прашања со акцент на она што треба да го запомнат од лекцијата, како на пример: Како овие вештини можат да ви помогнат во секојдневниот живот? Како планирате да користите медиуми создадени со ВИ?

Materials / Tools

Видео проектор; лаптоп/десктоп компјутер; интернет конекција; примери на слики и видеа генерирани со вештачка интелигенција; пристап до алатки за верификација (на пр. TinEye, InVID); пристап до Moodle; PowerPoint/Prezi презентација збогатена со визуелен материјал (слики и видео клипови) и факти засновани на истражување.

Лекција 9

Младински медиумски активизам

Време за подготовка: ***30'*** *Време за предавање:* ***1 x 60'***

Апстрактно

Оваа лекција ја истражува младинската активност и нејзината еволуција во дигиталната ера. Таа нуди преглед на младинскиот активизам, неговите главни форми, клучни понови примери и улогата на социјалните медиуми во обликувањето на политичката свесност и зголемувањето на ангажираноста. Учениците ќе ја анализираат природата на дигиталниот активизам, неговите придобивки и предизвици, и ќе го оценат влијанието на медиумската писменост врз способноста на младите да учествуваат информирано. Целта на оваа лекција е да ги зајакне критичкото размислување и разбирањето на учениците за дигиталниот активизам денес.

Онлајн образовни ресурси

- Арапска пролет и социјалните медиуми (студија на случај)
- Активизам за климатски промени (употребата на социјалните медиуми од страна на Грета Тунберг)
- Движењето #MeToo и онлајн активизмот
- *Извештај на Европската комисија за користењето на социјалните медиуми од страна на младите*
- Извештај на BBC за влијанието на Cambridge Analytica врз Брекзит и изборите во САД
- Младински активизам во дигиталната ера

Клучни зборови

Youth Activism,
Social Media,
Digital Engagement,
Media Literacy,
Political Awareness

Цел на лекцијата

Целта на оваа лекција е да им обезбеди на учениците сеопфатно разбирање за младинскиот активизам во дигиталната ера. Учениците ќе истражуваат како социјалните медиуми го трансформираа активизмот – и како алатка за мобилизација, и како потенцијално ограничување за долгорочен ангажман. Тие исто така ќе ги оценуваат етичките прашања поврзани со дигиталниот активизам и мисинформациите, стекнувајќи критички вештини за медиумска писменост кои ќе им помогнат ефективно да се снаоѓаат во онлајн просторот.

Резултат на лекцијата

До крајот на лекцијата, учениците ќе:

- Го анализираат влијанието на социјалните медиуми врз современиот активизам, вклучително и неговите придобивки и ризици.
- Оценуваат студии на случај за младински движења поттикнати преку дигитални платформи.
- Ги идентификуваат предизвиците за одржување на ангажманот и избегнување на мисинформации.
- Развијат вештини за критичко размислување за проценка на онлајн активизмот и медиумското влијание.

Процес на имплементација на лекцијата

мин. 1 - 10: Загревање

- Интерактивна анкета: „Дали некогаш сте се вклучиле во или сте биле под влијание на онлајн активизам? Ако да, како?“ (Користете алатки како Mentimeter или Poll Everywhere)
- Прикажете кратки примери на дигитален активизам (на пр. климатскиот активизам на Грета Тунберг на Twitter, вирални кампањи како #MeToo).
- Дискутирајте ги целите на лекцијата и важноста од разбирањето на дигиталниот активизам.

мин. 11 - 30: Заедничко учење

- Дефинирајте го младинскиот активизам и неговото историско значење.
- Дискутирајте реални примери:
- – Протестите од Арапската пролет и улогата на Twitter.
- – Користењето на социјалните медиуми од движењето Black Lives Matter за мобилизација.
- Мали групни дискусии: Како социјалните медиуми го променија активизмот?

мин. 31 - 50: Практична примена

- Учениците анализираат придобивки и ризици од активизмот на социјалните медиуми:
- Можни теми за дебата:

– „Дали активизмот на социјалните медиуми е вистински активизам?“
– „Дали компаниите за социјални медиуми треба да го регулираат политичкиот контент?“

- Учениците ги оценуваат изворите на вести и дискутираат за кредибилитетот во рамки на активизмот преку социјалните медиуми.

мин. 51 - 60: Заклучок

- Повторете ги клучните поенти
- Рефлективна дискусија: „Како можете одговорно да користите социјални медиуми за активизам?“

Материјали / Алатки

Видео проектор; лаптоп/десктоп компјутер; интернет конекција; пристап до Moodle; примери на новинарски статии и сценарија за проверка на факти; печатени материјали или дигитални линкови до алатки за проверка на факти; PowerPoint/Prezi презентација збогатена со визуелен материјал (слики и видео клипови).

Лекција 10

Што е критичко размислување?

Време за подготовка: ***30'*** *Време за предавање:* ***1 x 60'***

Апстрактно

Оваа лекција ја истражува суштината на критичкото размислување, следејќи го неговото потекло, влијателните мислители и практичната примена. Учесниците ќе научат како критичкото размислување им овозможува на поединците да анализираат информации, да оценуваат докази и да формираат разумни заклучоци. Користејќи историски примери како Сократовиот метод на прашување и современи примени во различни области, лекцијата ја нагласува важноста на критичкото размислување во справување со предизвиците на современото општество. Интерактивни дискусии и активности ќе ја унапредат способноста на учесниците да размислуваат јасно, рационално и критички во различни контексти.

Онлајн образовни ресурси

- Лекција за критичко размислување од онлајн курсот „Разликување на факти од измислици“ на Moodle
- Квиз за критичко размислување од онлајн курсот „Разликување на факти од измислици“ на Moodle
- Онлајн игри и активности за развивање критичко размислување, како: *Chess.com*, *The Talos Principle*, Spent, Brainstorm Numberdyslexia.com,

Клучни зборови

Критичко размислување,
Сократов метод,
Медиумска писменост,
Решавање проблеми,
Рационализам

Цел на лекцијата

Целта на оваа лекција е да ги запознае учениците со концептот на критичко размислување, преку истакнување на неговите основни идеи, историскиот контекст и применливоста во современото општество. Таа има за цел да ја подобри нивната способност за анализа на информации, оценување на докази и донесување разумни заклучоци, за да можат успешно да се справуваат со сложени прашања и да носат информирани одлуки во различни лични и професионални контексти.

Резултат на лекцијата

Учениците ќе научат за историјата и развојот на критичкото размислување, како и за неговата примена во различни сектори, вклучително и бизнисот, здравството и образованието. Тие ќе научат да применуваат техники на критичко размислување што можат да се користат во реални ситуации, како што се преispитување на претпоставки и оценување на докази. Дополнително, учениците ќе размислуваат за општественото значење на критичкото размислување како средство за поттикнување на заедничко решавање проблеми и донесување информирани одлуки.

Процес на имплементација на лекцијата

мин. 1 - 5: Загревање

- Вклучување на учесниците и воведување во темата преку поставување општи прашања како: „Што значи за вас критичко размислување?“
- Дадете краток преглед на лекцијата, со фокус на нејзината релевантност во современиот свет.
- Презентирајте пример на критичко размислување во практика, како на пример сценарио за донесување одлука.

мин. 6 - 20: Заедничко учење

- Дискусија: Потеклото на критичкото размислување, со акцент на придонесот на Сократ и Сократовиот метод.
- Истакнете клучни историски развои (Просветителството, различни мислители). Поделете ги учениците во мали групи за да спроведат кратко истражување.
- Водете групна дискусија за тоа како критичкото размислување се применува и функционира во демократски општества и во однос на медиумската писменост.

мин. 21 - 50: Практична примена

- Користете го Сократовиот метод за да истражите комплексно прашање

– Насочете ги учесниците да ја анализираат темата, да разгледаат повеќе гледишта и да извлечат разумни заклучоци.

- Спроведете групна активност каде што учесниците ќе анализираат реално сценарио (оценување на спротивставени новинарски статии).
- Охрабрете ги учениците индивидуално или во парови да користат игри како Chess.com или Spent за развивање на стратешко и рефлективно размислување.

мин. 51 - 60: Заклучок

- Резимирајте ја лекцијата со истакнување на значењето, примената и историјата на критичкото размислување.
- Рефлективни прашања со акцент на она што треба да го запомнат од лекцијата, како на пример:

– „Во кој аспект од вашиот живот мислите дека можете да примените критичко размислување?“

– „Кои пречки може да им попречат на луѓето да размислуваат критички?“

Материјали / Алатки

Видео проектор; лаптоп/десктоп компјутер; интернет конекција; пристап до Moodle; примери на Сократови дијалози и сценарија за критичко размислување; пристап до онлајн игри како Chess.com и Spent; печатени материјали или дигитални линкови до дополнителна литература за критичко размислување; PowerPoint/Prezi презентација збогатена со визуелен материјал (слики и видео клипови) и факти засновани на истражување.

Лекција 11

Вештини и алатки за критичко размислување

Време за подготовка: ***30'*** *Време за предавање:* ***1 x 60'***

Апстрактно

Овој образовен сценарио го проширува поимот за критичко размислување и ги претставува главните алатки и вештини за критичко размислување. Вештините и алатките за критичко размислување се наменети да ја подобрат свесноста, размислувањето и критичкото согледување на аголот од кој е раскажана приказната. Учесниците ќе бидат запознаени со различни алатки и техники кои можат значително да ги унапредат вештините за критичко размислување, заедно со практични вежби и историски примери кои ја илустрираат нивната примена. Дополнително, ќе се обработи концептот на наративна теорија, според која секој новинарски прилог претставува наратив – што значи дека некој го раскажува, и дека секоја приказна има одреден агол од кој се раскажува. Тој специфичен агол се нарекува перспектива или гледна точка.

Онлајн образовни ресурси

- Лекција за алатки и вештини за критичко размислување од онлајн курсот „Разликување на факти од измислици“ на Moodle
- Квиз за алатки и вештини за критичко размислување од онлајн курсот „Разликување на факти од измислици“ на Moodle
- Истражување на мапирање на аргументи со алатката *Rationale*

Клучни зборови

Critical Thinking,
CT Tools & Techniques,
Analysis & Interpretation,
Understanding CT,
The Socratic Method

Цел на лекцијата

Целта на лекцијата е учениците да разберат дека критичкото размислување е основна и суштинска вештина за денешната медиумска писменост и снаоѓање во современиот медиумски свет, но и клучна когнитивна способност. Тие ќе бидат запознаени со различни алатки и техники, како што се: анализа, интерпретација, заклучување (inferenca), објаснување, саморегулација, отвореност на умот – кои можат значително да ги унапредат нивните способности за размислување. Лекцијата ќе вклучува и практични вежби и историски примери што ќе ја илустрираат нивната примена.

Резултат на лекцијата

Учениците ќе стекнат подобро разбирање за клучните вештини и алатки за критичко размислување и нивната важност за денешната медиумска писменост и снаоѓање во современиот медиумски свет. Тие ќе бидат во можност да идентификуваат извори преку кои можат да вежбаат и да ги унапредат своите критички вештини, како и да ги разберат историските примери и методи на критичко размислување.

Процес на имплементација на лекцијата

мин. 1 - 5: Загревање

Ефикасен начин за вклучување на учесниците и поставување заеднички очекувања за тоа што ќе се учи е да се постават неколку воведни прашања на темата. Едукаторот ја воведува темата и содржината на часот, подготвува PowerPoint/Prezi презентација и применува различни наставни методи: предавање, дискусија, групна работа и саморефлексија.

мин. 5 - 20: Заедничко учење

Во следните 15 минути, учесниците разговараат за тоа како може да се подобри критичкото размислување и кои вештини се потребни за тоа. Едукаторот објаснува клучни информации: основни вештини за критичко размислување (анализа, интерпретација, заклучување, објаснување, саморегулација, отвореност на умот) и спомнува историски примери на критичко размислување (Сократовиот метод, Научната револуција, Просветителството, Проектот Менхетен).

мин. 20 - 35: Дискусија и практична примена

Едукаторот поставува прашање кое ќе се анализира критички со примена на Сократовиот метод (предложени теми се актуелни и релевантни за денешницата: „Општествените промени во денешниот свет се невозможни“; „Економската нееднаквост во светот расте“ наспроти „Апсолутната сиромаштија брзо исчезнува“ – Џордан Питерсон; „Вештачката интелигенција ќе ни ги одземе сите работни места и тоа не е нужно лошо“ – Илон Маск и сл.).
За ефективна примена на овие алатки, едукаторот ги води учесниците низ следните чекори:

1. Идентификување на проблемот или прашањето
2. Собирање релевантни информации од кредибилни извори
3. Примена на соодветни алатки за критичко размислување
4. Анализа и евалуација на информациите
5. Изведување заклучоци и носење одлуки
6. Рефлексија за процесот и резултатите

мин. 35 - 50: Kahoot квиз

Одиграјте го Kahoot квизот „Critical Thinking Skills & Tools“ со учесниците, кој опфаќа различни аспекти од алатките и техниките за критичко размислување.

мин. 51 - 60: Заклучок и рефлексија

Направете кратко резиме на лекцијата, спомнувајќи дека покритичното и подлабоко размислување за актуелните проблеми во денешниот свет може да ни помогне подобро да го разбереме, да бидеме посамосвесни и да донесуваме подобри одлуки за нашата сегашност и иднина. Презентирајте ги изворите за понатамошно читање и вежбање. Поставете неколку прашања кои ќе им помогнат на учесниците да се потсетат на најважните пораки што сакате да ги пренесете.

Материјали / Алатки

Видео проектор; лаптоп/десктоп компјутер; интернет конекција; пристап до Moodle; примери од новински статии и сценарија за проверка на факти; печатени материјали или дигитални линкови до алатки за проверка на факти; PowerPoint/Prezi презентација збогатена со визуелни материјали (слики и видео клипови).

Лекција 12

Логички заблуди

Време за подготовка: ***30'*** *Време за предавање:* ***1 x 60'***

Апстрактно

Оваа лекција ги истражува логичките заблуди, кои претставуваат грешки во размислувањето што ги ослабуваат аргументите и можат да се користат за манипулација со публиката. Учениците ќе научат да препознаваат и анализираат чести заблуди што луѓето често ги користат несвесно. Тие ќе учествуваат во дискусии, практични вежби и дебати со цел да ги развијат своите вештини за критичко размислување и способноста да конструираат здрави аргументи. Лекцијата е дизајнирана да ги подобри вештините за расудување на учениците, нивната способност за оценување аргументи и да ја зајакне нивната способност за логичка расправа.

Онлајн образовни ресурси

- Thou Shall Not Use Logical Fallacies (веб-страница со постери и ресурси)
- Your Bias Is (веб-страница за когнитивни пристрасности)
- PRECOBIAS педагошки ресурси (подготвени планови за лекции за критичко размислување)
- Онлајн квизови за логички грешки

Keywords

Логички грешки, Критичко размислување, Аргументација, Мисинформации, Когнитивна пристрасност

Цел на лекцијата

Целта на оваа лекција е да ги оспособи учениците да ги препознаваат и избегнуваат логичките грешки во аргументите. Преку разбирање на механизмите зад погрешното расудување, учениците ќе ги унапредат своите вештини за критичко размислување, оценување аргументи и комуникација. Лекцијата исто така има за цел да ги направи учениците поотпорни на мисинформации, овозможувајќи им да се вклучуваат на поосмислен начин со нови информации и во дискусии.

Резултат на лекцијата

До крајот на лекцијата, учениците ќе:

- Разберат што се логички грешки и зошто се проблематични.
- Бидат способни да ги идентификуваат и анализираат најчестите логички грешки.
- Го подобрат своето расудување и градење аргументи.
- Научат да се вклучуваат во дискусии и дебати со примена на логичко размислување.
- Го препознаваат влијанието на когнитивните пристрасности во погрешното расудување.

Процес на имплементација на лекцијата

мин. 1 - 5: Загревање

- Започнете со интерактивна анкета: „Кој е еден широко распространет, но погрешен аргумент? Што го прави погрешен?“ (Користете алатки како Mentimeter или Poll Everywhere.)
- Прикажете познат пример на логичка грешка (на пр. добро познат политички или рекламен навод).
- Кусо воведете го концептот на логички грешки и претставете ги целите на лекцијата.

мин. 11 - 30: Заедничко учење

- Дискутирајте за позначајни логички грешки користејќи примери од реалниот свет кои учениците лесно можат да ги препознаат.
- Учениците работат во мали групи за да ги идентификуваат грешките во дадени изјави.
- Следува дискусија за тоа зошто овие грешки се убедливи и како можат да бидат погрешно насочувачки.

мин. 31 - 50: Практична примена

- Анализирајте вообичаени логички грешки во медиумите, рекламите и дебатите.
- Активност со играње улоги: Учениците учествуваат во симулирани дебати каде што треба да откријат и укажат на логички грешки во аргументите на противниците.
- Користете онлајн алатки и квизови за проверка на вештините за препознавање логички грешки.

мин. 51 - 60: Заклучок

- Повторете ги клучните точки од лекцијата.
- Рефлективна дискусија: „Како може вештините дискутирани во оваа лекција да се применат во академско пишување, дебати и лични разговори?“
- Охрабрете ги учениците да продолжат со вежбање преку анализа на медиуми и аргументи со кои се среќаваат секојдневно.

Материјали / Алатки

Видео проектор, лаптоп/десктоп компјутер, интернет конекција; примери на логички грешки во медиумите (реклами, политички говори, дебати); работни листови со вежби за идентификација на грешки; пристап до онлајн алатки за верификација и квизови; теми за дебата и прашања за дискусија.

Лекција 13

Критичко читање на медиумски пораки

Време за подготовка: ***30'*** *Време за предавање:* ***1 x 60'***

Апстрактно

Оваа лекција нуди подлабинско истражување на тоа како да се анализираат медиумските пораки со критички пристап. Учесниците ќе научат да ги препознаваат вообичаените знаци на пристрасност, манипулација и недоверлива информација низ различни медиумски формати. Преку практични примери и групни вежби, учениците ќе ги развијат вештините потребни за проценка на доверливоста и кредибилитетот на различни извори. Лекцијата поттикнува одговорна медиумска потрошувачка, овозможувајќи им на учениците да носат добро информирани одлуки во свет преплавен со информации.

Онлајн образовни ресурси

- Лекција за критичко читање на медиумски пораки од онлајн курсот „Разликување на факти од измислици“ на Moodle
- Квиз за критичко читање на медиумски пораки од онлајн курсот „Разликување на факти од измислици“ на Moodle
- Алатки/веб-страници за проверка на факти (на пр. Faktograf, Raskrikavanje)

Клучни зборови

Медиумска писменост,
Препознавање пристрасност,
Кредибилитет на извор,
Проверка на факти,
Манипулативен јазик,
Критичко размислување

Цел на лекцијата

- **Да им помогне** на учениците да препознаат пристрасност и манипулација во различни медиумски пораки.
- **Да ги насочи** во проценка на доверливоста на медиумските извори преку анализа на нивната цел, употребата на јазикот и кредибилитетот.
- **Да ги запознае** со практични алатки и вештини – како проверка на факти и обратно пребарување на слики – за верификација на медиумска содржина и проценка на нејзината вистинитост.

Резултат на лекцијата

До крајот на оваа лекција, учениците ќе бидат во можност да:

- **Идентификуваат** и опишат вообичаени знаци на пристрасност и недоверлива информација во медиумите.
- **Го оценуваат** кредибилитетот на изворот преку анализа на намерата, употребата на јазик и фактичката поткрепеност.
- **Користат едноставни и ефективни методи** за проверка или верификација на медиумски тврдења.
- **Разберат** како емоционалните поттикнувачи и убедливите тактики можат да влијаат на перцепцијата и мислењето на публиката.

Процес на имплементација на лекцијата

мин. 1 - 5: Загревање

- **Активност:** Замолете ги учениците брзо да наведат каде најчесто гледаат медиумски пораки (на пр. социјални мрежи, реклами, новинарски портали).
- **Дискусија:** Поттикнете ги да споделат неодамнешна медиумска порака што им го привлекла вниманието. Зошто баш таа? (на пр. шокантни наслови, емоционален јазик, интересни визуелни елементи)

мин. 6 - 20: Заедничко учење

- Презентација на клучни поими: Идентификување пристрасност, оценување на кредибилитет на извор и препознавање на намера.
- Групна активност: Учениците споредуваат две статии за ист настан, но со различен тон или избор на зборови. Да ги забележат разликите во формулацијата, изборот на факти или пристапот (аголот). Дискутирајте како овие суптилни разлики ја обликуваат перцепцијата на јавноста.

мин. 21 - 50: Практична примена

- Демонстрација на алатки: Покажете како се врши обратно пребарување на слика и како да се провери дали е сликата користена во манипулативен контекст. Посетете страница за проверка на факти и објаснете еден пример каде што вирално тврдење било потврдено или разоткриено.
- Активност за препознавање манипулативен јазик: Прикажете група наслови или куси текстови, од кои некои користат силно емоционален или сензационалистички јазик. Учениците да подвлечат или истакнат манипулативен јазик и да објаснат каков ефект може да има врз читателот.
- Дискусија: Рефлектирајте за тоа колку лесно можеме да бидеме под влијание ако не застанеме и не прашаме: „Кој го напишал ова? Зошто? Кои се доказите?“

мин. 51 - 60: Заклучок

- Резиме: Повторете ја важноста од препознавање на пристрасност, разбирање на изворите и проверка на факти.
- Рефлективни прашања: „Како препознавањето пристрасност може да ја смени твојата перцепција за некоја онлајн објава?“ или „Зошто некои медиуми користат емоционални поттикнувачи, и како тоа влијае на јавниот дискурс?“
- Охрабрете ги учениците да применат барем еден чекор за проверка пред да споделат потенцијално контроверзна содржина.

Материјали / Алатки

Проектор или екран за прикажување медиумски примери; уреди со интернет-конекција; линкови до лекцијата и квизот на онлајн курсот на Moodle; пристап до веб-страници за проверка на факти и обратно пребарување на слики.

Лекција 14

Анализа на новинарски статии

Време за подготовка: ***30'*** *Време за предавање:* ***1 x 60'***

Апстрактно

Оваа лекција ги запознава учениците со тоа како критички да читаат и анализираат новинарски статии и пишани медиуми. Учениците ќе научат за моделот „инверзна пирамида“, кој нуди преглед на структурата и елементите што една статија треба да ги содржи. Дополнително, вклучениот метод за истражување на извори на вести помага подобро да се разбере евалуацијата на изворите и релевантноста на доказите. Оваа лекција ќе послужи како добра основа за да им помогне на учениците да ја разликуваат фактичката информација од мислењата во пишаните медиуми.

Онлајн образовни ресурси

- Лекција за анализа на новинарски статии од онлајн курсот „Разликување на факти од измислици“ на Moodle
- Квиз за анализа на новинарски статии од онлајн курсот „Разликување на факти од измислици“ на Moodle

Клучни зборови

Новинарски статии
Инверзна пирамида
SIFT механизам
Факти наспроти мислења

Цел на лекцијата

Целта на лекцијата е да им обезбеди на учесниците општо знаење за тоа како критички да читаат вести и како да разликуваат релевантни од нерелевантни извори. Лекцијата исто така има за цел да ги запознае учесниците со механизмите за тоа како да се проверуваат фактите, како и како да се анализираат статии како предуслов за понатамошно носење одлуки во врска со прашањата за кои читаат.

Резултат на лекцијата

Учениците ќе бидат во можност да препознаат како е структуриран добро напишан новинарски текст и начинот на кој информацијата е објаснета. Тие ќе стекнат вештини за тоа како критички да читаат онлајн статии на кои наидуваат и ќе бидат способни да препознаат кои извори се нерелевантни и дали тие прикажуваат фактички информации или не. Дополнително, учесниците ќе бидат способни да размислат за конкретни случаи што ги наоѓаат онлајн.

Процес на имплементација на лекцијата

мин. 1 - 15 : Воведно загревање

- Започнување со запознавање на учесниците со лекцијата и кратко објаснување на термините и клучните зборови што се користат низ лекцијата.
- Поставување прашања до учесниците: каков тип на статии читаат? Од кои извори ги добиваат статиите? Што претставува за нив релевантна статија?

мин. 15 - 30: Теоретски дел

- Објаснување на „инвертирана пирамида“ на учесниците и прикажување преку конкретна постоечка статија
- Користење на гореспоменатата статија за објаснување на SIFT механизмот, со посебен фокус на изворот на статијата

мин. 30 - 55: Практична задача

- Учесниците ќе бидат поделени во четири групи и секоја група ќе треба да најде статија и да ги идентификува сите компоненти на инвертираната пирамида за таа статија. Исто така, групата треба да објасни зошто одлучила да ја земе статијата токму од тој извор и што го прави тој извор релевантен
- Дискусија: Учесниците од секоја група ќе ја презентираат статијата на која работеа пред останатите и ќе добијат повратни коментари од нив
- Сумирање на заклучоците од групната презентација и повратните коментари

мин. 51 - 60: Рефлексија

- Рефлектирање со учесниците за клучните поенти кои ги научиле и каде и како можат да го применат стекнатото знаење

Материјали / Алатки

Проектор; Лаптоп; Интернет конекција; Moodle; Canva презентација; Онлајн статии.

Лекција 15

Глобални перспективи за вестите

Preparation time: ***30'*** *Teaching time:* ***1 x 60'***

Апстрактно

Во поврзан свет, разбирањето на начинот на кој се известува за вестите на глобално ниво е клучно за развивање на медиумска писменост и вештини за критичко размислување. Оваа лекција ги истражува разликите во новинарското известување низ различни земји, влијанието на политичкиот и културниот контекст и улогата на меѓународните новински агенции. Учесниците ќе стекнат увид во различните начини на кои се обликуваат вестите и ќе научат како критички да ги анализираат глобалните новинарски наративи.

Онлајн образовни ресурси

- Лекција за Алатки за проверка на факти и верификација од онлајн Moodle курсот „Разликување на факти од фикција“
- Квиз за Алатки за проверка на факти и верификација од онлајн Moodle курсот „Разликување на факти од фикција“

Клучни зборови

Глобални вести, Новинарство, медиумска писменост, Слобода на медиуми, Културен контекст, Меѓународни новински агенции, Политичко влијание

Цел на лекцијата

Целта на оваа лекција е да им обезбеди на учесниците алатки и знаења потребни за да го разберат диверзитетот во глобалното новинарско известување и критички да го анализираат влијанието на политичкиот, културниот и економскиот контекст врз новинарството.

Резултат на лекцијата

На крајот од лекцијата, учесниците ќе имаат сеопфатно разбирање за тоа како политичките, културните и економските фактори влијаат врз новинарското известување во различни земји. Тие ќе ја развијат способноста критички да ги оценуваат новинарските наративи, препознавајќи пристрасности и техники на обликување кои влијаат врз претставувањето на глобалните настани. Учесниците исто така ќе добијат увид во улогата на меѓународните новински агенции во обликувањето на јавното мислење и ќе научат да ја ценат разновидноста на новинарски перспективи. Конечно, ќе бидат опремени да пристапуваат кон глобалното новинарство на покритички и попромислен начин.

Процес на имплементација на лекцијата

мин. 1 - 10: Вовед

- Куса дискусија: „Зошто известувањето за вести се разликува низ различни земји?“
- Прикажување на кратко видео со новинарско покривање на ист настан од медиуми од различни држави.
- Истакнување на клучните теми на лекцијата: компаративна анализа на вести, политички и културни контексти и меѓународни новински агенции.

мин. 11 – 25: Компаративна анализа на вести

- Користете слајдови за да прикажете примери на новинарски организации (на пр. BBC, Fox News, Xinhua, Al Jazeera).
- Дискутирајте за разликите во регулаторните средини, нивото на слобода на медиумите и новинарските стандарди.
- Групна активност: Учениците анализираат кратки извадоци од вести од две земји и идентификуваат разлики во рамкирањето и тонот.

мин. 26 – 45: Влијание на политички и културни контексти

- Обезбедете преглед на влијанието на владите, цензурата и културните вредности врз новинарското известување.
- Студии на случај: Споредете покривање на глобален настан од медиуми од демократска земја (на пр. Велика Британија) и авторитарна земја (на пр. Кина).
- Отворена дискусија: „Како културните норми го обликуваат начинот на кој се претставуваат вестите?“

мин. 46 – 55: Улога на меѓународните новински агенции

- Претставете агенции како што се Reuters, AP, AFP и Al Jazeera, дискутирајќи за нивното глобално влијание.
- Прикажете примери како локални медиуми репродуцираат содржини од овие агенции.
- Интерактивна активност: Учесниците го оценуваат рамкирањето на иста приказна од локален медиум и нејзиниот оригинален извор (на пр. Reuters).

мин. 55 - 60: Заклучок и рефлексија

- Рекапитулација на клучните точки од лекцијата.
- Групна дискусија: „Како разбирањето на глобалните новинарски перспективи може да ја подобри медиумската писменост?“
- Поделете материјал со сумирани клучни поенти и понудете препораки за понатамошно истражување.

Материјали / Алатки

Видео проектор, компјутер или паметен телефон, интернет конекција, Prezi или PowerPoint презентација, видео клипови, печатени материјали за примери.

MEDIActive
YOUTH
BALKANS

MEDIActive Youth: Informing the Balkans Project

Co-funded by
the European Union